

บทฝึกเรียบเรียงจากเอตูดของโชแปง โดย เลโอโพลด์ กอดอฟสกี STUDIES ON CHOPIN'S ETUDES BY LEOPOLD GODOWSKY

ปานใจ จุฬารัตน์* PANJAI CHULAPAN*

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความวิชาการมีเนื้อหาเกี่ยวกับความสำคัญของ บทฝึกเรียบเรียงจากเอตูดของโชแปง ที่เลโอโพลด์ กอดอฟสกี (ค.ศ.1870-1938) นักเปียโนและนักแต่งเพลงชาวโปแลนด์-อเมริกันเรียบเรียงจากเอตูดของโชแปง โดยกล่าวถึงประวัติของกอดอฟสกีโดยสังเขป ประวัติและที่มาของบทฝึกเรียบเรียงรายละเอียดเกี่ยวกับเทคนิคการบรรเลงที่สำคัญ และวิธีการบรรเลงของบทฝึกเรียบเรียงที่คัดมาเพื่อเพิ่มความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมเพลงเปียโน หมวดบทเพลงสำหรับฝึกเทคนิค นอกจากเอตูดของโชแปง

คำสำคัญ: เอตูด/โชแปง/ กอดอฟสกี/ การสอนเปียโน/ วรรณกรรมเพลงเปียโน

---

*รองศาสตราจารย์ ดร., คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, cpanjai@chula.ac.th

*Associate Professor Dr., Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, cpanjai@chula.ac.th

ABSTRACT

This article discusses Studies on Chopin's Etudes by Leopold Godowsky, a Polish-American pianist and composer. The areas of discussion include Godowsky's related biography, history of the compositions, details about significant performing techniques, and performance practice of selected pieces. The content will also expand repertoires for technique improvement other than Chopin's *Etudes*.

Keywords: Etude/ Chopin/ Godowsky/ Piano pedagogy/ Piano literature

บทนำ

เลโอโพลด์ กอดอวสกี (Leopold Godowsky, ค.ศ.1870-1938) เป็นนักเปียโนชาวโปแลนด์-อเมริกัน ที่มีชื่อเสียง วางรากฐานการบรรเลงเปียโนตามแบบฉบับสำนักเปียโนรัสเซีย (Russian Piano School) ตอนต้น ประพันธ์บทเพลงและเอตูดที่มีเนื้อหาเข้มข้นและยังใช้ฝึกกันจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งบทเพลงเรียบเรียง ที่คงเนื้อหาต้นแบบไว้พร้อมกับการเรียบเรียงเสียงประสาน และเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นความเข้าใจดนตรีและความเชี่ยวชาญในการพลิกแพลงให้มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร โดยเฉพาะเพลงชุด บทฝึกเรียบเรียง จากเอตูดของโชแปง (*Studies on Chopin's Etudes*)

กอดอวสกีเรียนเปียโนและไวโอลินด้วยตัวเองตั้งแต่เด็กเป็นส่วนใหญ่ หลังจากกอดอวสกีและมารดาเดินทางไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา เขาได้เริ่มออกแสดงคอนเสิร์ตที่บอสตันในปี ค.ศ.1884 ต่อมาได้เดินทางไปทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา เปิดการแสดงทั้งเปียโนเดี่ยวและบรรเลงร่วมกับนักไวโอลินชาวเบลเยียม โอวิดู มูซิน (Ovide Musin, ค.ศ.1854-1929) หลังจากนั้นกอดอวสกีได้กลับไปแสดงคอนเสิร์ตในยุโรปเป็นเวลาหลายปีก่อน ตัดสินใจกลับประเทศสหรัฐอเมริกาอีกครั้งในปี ค.ศ.1890 แสดงคอนเสิร์ตและสอนดนตรีในสถาบันดนตรี และมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงหลายแห่งรวมทั้งสถาบันดนตรีที่ชิคาโก หลังจากนั้นกอดอวสกีได้เดินทางไปประเทศเยอรมนีเพื่อสอน แสดงและบันทึกเสียงจนกระทั่งมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักไปทั่วประเทศเยอรมนีและเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 กอดอวสกีจึงเดินทางกลับไปที่ประเทศสหรัฐอเมริกาอีกครั้ง ต่อมาเมื่อเริ่มมีปัญหาด้านสุขภาพในปี ค.ศ.1932 กอดอวสกีจึงไม่สามารถออกแสดงคอนเสิร์ตได้อีกและในที่สุดก็เสียชีวิตลงในปี ค.ศ.1938

นอกจากบรรเลงเปียโนเก่งแล้ว กอดอวสกียังได้ชื่อว่าเป็นครูที่มีความสามารถมากคนหนึ่ง เขาเน้นการบรรเลงเปียโนด้วยการเคลื่อนไหวร่างกายน้อยที่สุด ไม่ใช้ท่าม้วนเคลื่อนไหวหรือเกร็งไปทั้งตัวขณะบรรเลง แต่หมายถึงเคลื่อนไหวเท่าที่จำเป็น ถ้ายืนหน้าหนึ่งของแขน มือและนิ้วอย่างมีประสิทธิภาพ และผ่อนคลายกล้ามเนื้ออย่างถูกต้องเพื่อลดอาการล้า นอกจากนั้นกอดอวสกียังเน้นการถ่ายทอดทำนองที่ไพเราะแสดงอารมณ์อย่างลึกซึ้ง ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบรรเลงเปียโนที่สำนักเปียโนรัสเซียเน้นมาตลอดกอดอวสกีมีลูกศิษย์จำนวนมากในประเทศฝรั่งเศส เยอรมนีและสหรัฐอเมริกา ลูกศิษย์ที่มีความสามารถโดดเด่น มีหลายคน เช่น พอล เวลส์ (Paul Wells, ค.ศ.1888-1927) นักเปียโนและนักแต่งเพลงชาวอเมริกันที่เรียนเปียโน กับกอดอวสกี และโจเซฟ เลวิน (Josef Lhevinne, ค.ศ.1874-1944), ยาน สเมเทอร์ลิน (Jan Smeterlin, ค.ศ.1892-1967) นักเปียโนชาวโปแลนด์, แฟนนี ดิลลัน (Fannie Dillon, ค.ศ.1881-1947) ซึ่งเคยสอนจอห์น เคจ (John Cage, ค.ศ.1912-1992), แอเบย์ ซิมอน (Abbey Simon, เกิด ค.ศ.1920-2019) นักเปียโนชาวอเมริกันซึ่งเรียนเปียโนกับกอดอวสกีและโจเซฟ ฮอฟมันน์ (Josef Hofmann, ค.ศ.1876-1957) ที่สถาบันดนตรีเคอร์ติส และลูกศิษย์คนสำคัญที่สุดคือไฮน์ริช นอยเฮาส์ (Heinrich Neuhaus, ค.ศ.1888-1964) นักเปียโนและครูชาวรัสเซียซึ่งมีส่วนสำคัญในการสืบทอดหลักการบรรเลงเปียโนแบบรัสเซียตอนต้นให้แพร่หลายด้วยการสอนนักเปียโนระดับโลกเช่น สفياتอสลาฟ ริคเตอร์ (Sviatoslav Richter, ค.ศ.1915-1997) นักเปียโนชาวเยอรมัน-รัสเซีย, เอมีล กิลเลส (Emil Gilels, ค.ศ.1916-1985) นักเปียโนชาวรัสเซีย และราดู ลูปู (Radu Lupu, เกิด ค.ศ.1945) นักเปียโนชาวโรมาเนีย ในทำนองเดียวกันลูกศิษย์ของนอยเฮาส์ก็ได้สอนลูกศิษย์อีกเป็นจำนวนมาก ทำให้วิธีการบรรเลงเปียโนตามแบบฉบับสำนักเปียโนรัสเซียแพร่หลายออกไปเป็นวงกว้าง

ภาพที่ 1 เลโอโพลด์ กอดอฟสกี

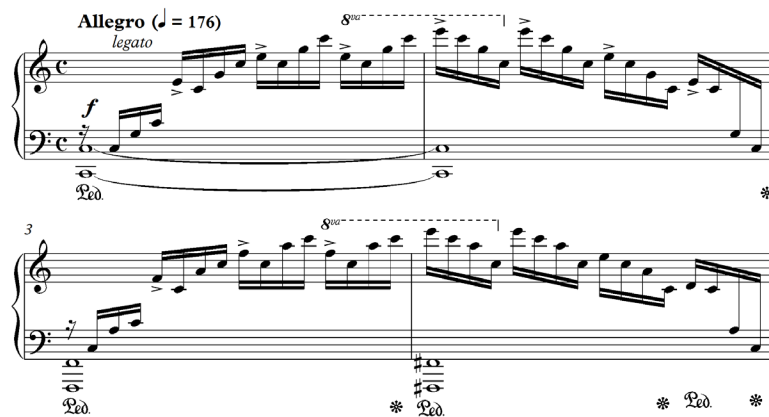
ที่มา : "Leopold Godowsky," PICRYL, Accessed in December 2, 2018, <https://picryl.com/media/leopold-godowsky-three-quarter-length-portrait-seated-at-rattan-table-with>.

กอดอฟสกีเป็นนักประพันธ์เพลงและนักเรียบเรียงเพลงที่มีความสามารถมาก ผลงานเพลงที่มีชื่อเสียงที่สุดของเขาคือ *Studies on Chopin's Etudes* ประกอบด้วยบทฝึกเรียบเรียงจำนวน 53 บทที่เรียบเรียงขึ้นจากเอตูดของเฟรเดอริก โชแปง (Frederic Chopin, ค.ศ.1810-1849) ระหว่างปี ค.ศ.1894-1914 บทฝึกเรียบเรียงทั้ง 53 บทแบ่งออกเป็นบทฝึกสำหรับบรรเลงด้วยมือทั้งสองข้าง 31 บท และสำหรับบรรเลงด้วยมือซ้ายข้างเดียว 22 บท กอดอฟสกีนำเอตูดโชแปงมาเรียบเรียงทุกบท บางบทนำมาเรียบเรียงถึง 7 แบบ ยกเว้น *Etude in C sharp minor, Op.25 No.7* ที่ไม่ได้นำมาเรียบเรียง ในการเรียบเรียงบทฝึกนั้นกอดอฟสกีปรับปรุงแจเสียงให้ครอบคลุมแจเสียงที่หลากหลายมากขึ้นและเพื่อให้ง่ายในการบรรเลงด้วยมือซ้ายข้างเดียวอีกด้วย นอกจากนี้ยังสลับทำนองหลักไปนำเสนอในมือซ้ายแทนมือขวาบ้าง เรียบเรียงบางบทให้บรรเลงด้วยมือซ้ายเพียงมือเดียวบ้าง และรวมเอตูดของโชแปง 2 บทให้บรรเลงพร้อมกันบ้าง บทฝึกเรียบเรียงทุกบทมีการใช้เทคนิคขั้นสูงโดยเฉพาะบทฝึกสำหรับบรรเลงด้วยมือซ้ายข้างเดียว มีนักเปียโนระดับโลกไม่กี่คนที่สามารถบรรเลงบทฝึกเรียบเรียงนี้ได้ทั้งชุดหรือบันทึกเสียงได้ครบทุกเพลง อย่างไรก็ตาม บทฝึกเรียบเรียงของกอดอฟสกีชุดนี้ถือว่าเป็นบทเพลงที่ทำหายมาก หากนักเปียโนเลือกบทฝึกที่เหมาะสมกับตนเองแล้วจะทำให้สามารถพัฒนาเทคนิคที่ต้องการได้

ในบทความนี้ผู้เขียนเลือกเอตูดของโชแปงที่ได้รับความนิยมมาทั้งหมด 4 บทมาเสนอพร้อมกับบทฝึกเรียบเรียงของกอดอฟสกีที่เรียบเรียงมาจากเอตูดต้นแบบเหล่านั้น โดยกล่าวถึงเอตูดต้นแบบก่อนว่ามีลักษณะอย่างไรแล้วจึงกล่าวถึงบทฝึกเรียบเรียงของกอดอฟสกีว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้างตามลำดับ

Etude in C major, Op. 10 No. 1 ของโชแปงถูกกอดอฟสกีนำมาเรียบเรียงใหม่ 2 บท บทแรกอยู่ในกุญแจเสียง C major ส่วนบทที่ 2 สำหรับบรรเลงด้วยมือซ้ายข้างเดียวอยู่ในกุญแจเสียง D-flat major เอตูดของโชแปงบทนี้เน้นการฝึกอาร์เปจ (arpeggio) ในมือขวาไล่ขึ้นลงไปตามคอร์ดที่ใช้ ผู้ฝึกต้องเปลี่ยนรูปมือขยับอย่างอิสระและไม่เกร็ง ส่วนบทฝึกเรียบเรียงของกอดอฟสกีบทแรกเพิ่มอาร์เปจในมือซ้ายบรรเลงสวนทางกับมือขวา และเพิ่มความยากด้วยการที่ต้องรับทางมือออกทันทีหลังอาร์เปจเพื่อบรรเลงแนวเบสที่เป็นคู่แปด หลังจากนั้นต้องรับยกมือขึ้นไปบรรเลงอาร์เปจชุดใหม่ เป็นเช่นนี้ตลอดทั้งเพลง ส่วนในบทฝึกเรียบเรียงบทที่ 2

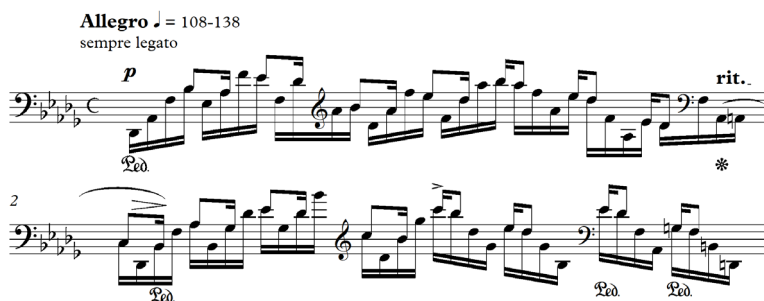
สำหรับบรรเลงด้วยมือซ้ายข้างเดียวนั้น ผู้ฝึกต้องเสนอแนวทำนองที่ถูกบันทึกเป็นโน้ตเพลงที่มีก้านโน้ต (stem) แยกออกมาต่างหากให้เด่นชัดพร้อมกับควบคุมเสียงประสานให้เบาลงและต่อเนื่อง (legato) เพื่อไม่ให้โน้ตที่ไม่สำคัญดังโดดออกมา

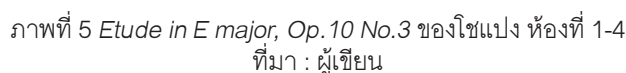
ภาพที่ 2 Etude in C major, Op.10 No.1 ของโชแปง ห้องที่ 1-4
ที่มา : ผู้เขียน

ภาพที่ 3 Study No.1 in C major after Op.10 No.1, 1st version ของกอดอฟสกี ห้องที่ 1-4
ที่มา : ผู้เขียน

ภาพที่ 4 Study No.2 in D-flat major after Op.10 No.1, 2nd version ของกอดอฟสกี ห้องที่ 1-2
ที่มา : ผู้เขียน

206

Vivace ($\text{♩} = 116$)
8va
brillante

3 *sempre legato*
cresc. 8va

Red. *

ภาพที่ 7 Etude in G-flat major, Op.10 No.5 (Black Keys) ของโชแปง ห้องที่ 1-4
ที่มา : ผู้เขียน

Allegro vivace ($\text{♩} = 112$)
leggiere

Red. *

ภาพที่ 8 Etude in G-flat major, Op.25 No.9 (Butterfly) ของโชแปง ห้องที่ 1-4
ที่มา : ผู้เขียน

Vivace gioiale ($\text{♩} = 92-104$)
p leggiere

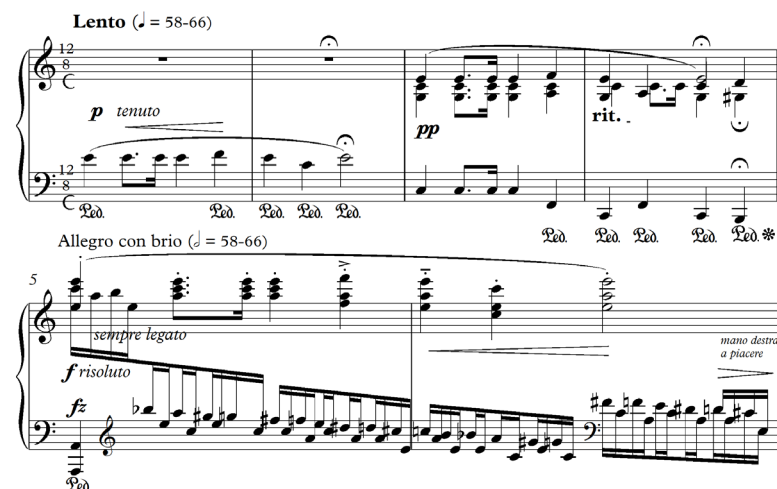
Red. *

ภาพที่ 9 Study No.47 in G-flat major after Op.10 No.5 and Op.25 No.9 (Badinage)
ของกอดอฟสกี ห้องที่ 1-4
ที่มา : ผู้เขียน

ส่วน *Etude in A minor, Op.25 No.11 (The Winter Wind)* ของโชแปงซึ่งใช้ฝึกการบรรเลงโน้ตโครมาติกและคอร์ดที่รุนแรงแปรปรวนนั้น กอดดอฟสกีเรียบเรียงใหม่เป็น *Study No.42* ในกุญแจเสียงเดียวกัน แต่เพิ่มเนื้อหาที่เข้มข้นเข้าไป ปรับการเสนอทำนองหลักตอนต้นให้อยู่ในมือขวาแทนมือซ้ายและสลับ ให้มือซ้ายบรรเลงอาร์เปจิเจบีตสองชั้นอย่างต่อเนื่องแทน โดยมีการจัดกลุ่มตัวโน้ต (note grouping) เป็นกลุ่มละ 4 ตัวบ้าง (เช่นในห้องที่ 5) หรือกลุ่มละ 6 ตัวบ้าง (เช่นในห้องที่ 11) ซึ่งต่างออกไปจากกลุ่มละ 6 ตัวตลอดเวลาที่พบในเอตูดของโชแปง ความยืดหยุ่นในการจัดกลุ่มตัวโน้ตนี้เป็นลีลาหนึ่งในการเรียบเรียงบทฝึกบทนี้ของกอดดอฟสกี นอกเหนือจากการย้ายทำนองหลักมาเสนอในมือขวาดังที่กล่าวมาแล้ว อนึ่ง การที่กอดดอฟสกีกำหนดเครื่องหมายประจำจังหวะเป็น 12/8 + C ก็สามารถทำให้การจัดกลุ่มตัวโน้ตมีความยืดหยุ่นมากขึ้นและไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องหมายโน้ตหกพยางค์กำกับเหมือนกับที่พบในเอตูดของโชแปงตอนจบของ บทฝึกเรียบเรียงบทนี้ยิ่งทวีความซับซ้อนขึ้น เนื้อดนตรีมีความหนาแน่นกว่าเอตูดของโชแปงอย่างเห็นได้ชัด มีการใช้ความดังมาก (*fff*) ย้ำคอร์ดโทนิคหลายครั้งเหมือนที่พบในเอตูดของโชแปง แต่เพิ่มประโยชน์กึ่งทริล (quasitrillo) บรรเลงโน้ตคู่แปดสลับระหว่าง 2 มือ โไลบันโดเสียงขึ้นไปจนถึงโน้ต A ในช่วงเสียงสูง รวมทั้งเพิ่มโน้ตคู่แปด (con 8va) ให้กับโน้ตตัวสุดท้ายในมือขวาก็ด้วย

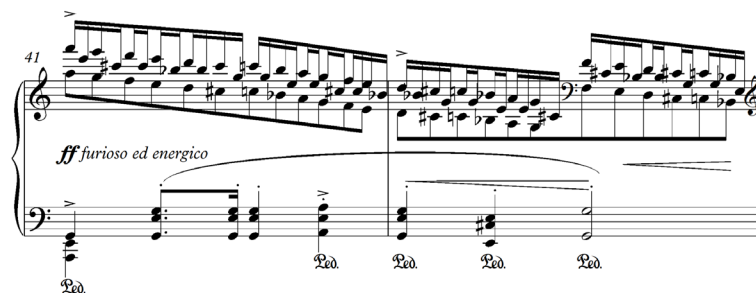

ภาพที่ 10 *Etude in A minor, Op.25 No.11 (The Winter Wind)* ของโชแปง ห้องที่ 1-6
ที่มา : ผู้เขียน

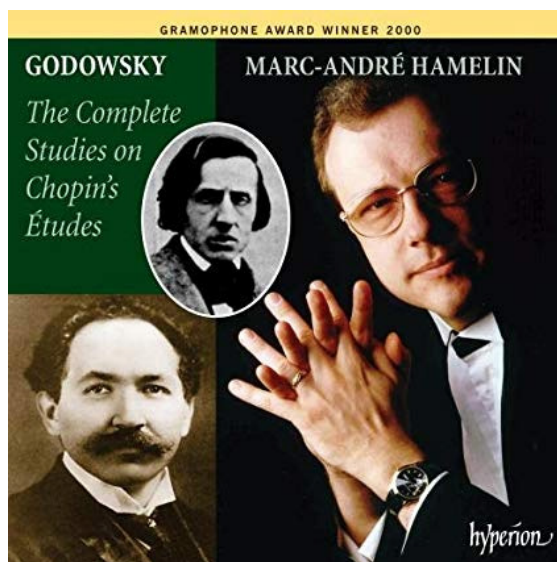
ภาพที่ 11 *Study No.42 in A minor after Op.25 No.11* ของกอดดอฟสกี ห้องที่ 1-6
ที่มา : ผู้เขียน

ภาพที่ 12 Study No.42 in A minor after Op.25 No. 11 ของกอดอฟสกี ห้องที่ 41-42
ที่มา : ผู้เขียน

จากตัวอย่างบทฝึกเรียบเรียงของกอดอฟสกีที่นำมาเสนอในบทความนี้ จะเห็นได้ว่ามีเทคนิคการบรรเลงที่ค่อนข้างยาก ทำให้นักเปียโนที่สามารถบรรเลงบทฝึกเรียบเรียงของกอดอฟสกีได้ทั้งชุดนั้นมีน้อยมาก บางคนเลือกแสดงคอนเสิร์ตเพียง 2-3 บท บางคนบันทึกเป็นเพียงแถบเสียง บางคนบันทึกเป็นวิดีโอ นักเปียโนที่มีความสามารถสูงและบรรเลงบทฝึกเรียบเรียงได้ทั้งชุดอย่างไพเราะ ได้แก่ เจฟฟรีย์ ดักลาส เมดจ์ (Geoffrey Douglas Madge, เกิด ค.ศ.1941) นักเปียโนชาวออสเตรเลียซึ่งเป็นคนแรกที่บันทึกเสียงบทฝึกเรียบเรียงของกอดอฟสกีครบทุกเพลง, เดวิด สแตนโฮป (David Stanhope, เกิด ค.ศ.1952) นักเปียโนนักแต่งเพลงและวาทกรชาวอังกฤษ-ออสเตรเลีย, คาร์โล กรานเต (Carlo Grante, เกิด ค.ศ.1960) นักเปียโนชาวอิตาลีซึ่งเป็นคนแรกที่บรรเลงบทฝึกเรียบเรียงของกอดอฟสกีในปี ค.ศ.1995 และบันทึกเสียงบทฝึกดังกล่าวไว้รวมทั้งหมด 3 ชุด ในปี ค.ศ.1995, 1996 และ 1998 ตามลำดับ, มาร์ค-อันเดร แฮมลิน (Marc-André Hamelin, เกิด ค.ศ.1961) นักเปียโนชาวแคนาดาซึ่งบันทึกเสียงบทฝึกเรียบเรียงทั้งชุดและได้รับรางวัล 2000 Gramophone Magazine Instrumental Award, ฟรานเชสโก ลีเบตตา (Francesco Libetta, เกิด ค.ศ.1968) นักเปียโนชาวอิตาลีซึ่งเคยบันทึกวิดีโอและออกแสดงคอนเสิร์ตบทฝึกเรียบเรียงทั้งชุดในช่วงปี ค.ศ.1990 และคนสุดท้ายคือ เอมานูเอล เดลูชชี (Emanuele Delucchi, เกิด ค.ศ.1987) ซึ่งบรรเลงบทฝึกเรียบเรียงทุกบทในคอนเสิร์ตเมื่อปี ค.ศ.2018

ภาพที่ 13 ปกหน้าของแผ่นซีดีที่แฮมลินบันทึกเสียงบทฝึกเรียบเรียงของกอดอฟสกีไว้ทั้งชุด และได้รับรางวัล 2000 Gramophone Magazine Instrumental Award (Hyperion, 2000)
ที่มา : "Godowsky: Complete Studies on Chopin's Etudes," Amazon, Accessed in December 2, 2018, <https://www.amazon.com/Godowsky-Complete-Studies-Chopins-Etudes/dp/B00004S3BF>.

บทฝึกเรียบเรียงที่กอดอฟสกีเรียบเรียงมาจากเอทูตของโซแปงนั้นถือเป็นวรรณกรรมเพลงเปียโนที่สำคัญมากชุดหนึ่ง แสดงให้เห็นความสามารถของกอดอฟสกีในการเรียบเรียงบทเพลงอย่างชาญฉลาดและนำไปใช้ในการพัฒนาเทคนิคการบรรเลงเปียโนขั้นสูงได้จริง อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในบทฝึกเรียบเรียงดังกล่าวจะมีการใช้เทคนิคที่ยากมาก แต่ก็ไม่ใช่ว่าบรรเลงไม่ได้เลย ถ้าผู้ฝึกค่อย ๆ ฝึกไปที่ละขั้นเพื่อเพิ่มพูนเทคนิคแล้วในระยะยาวก็จะมีพัฒนาการขึ้นอย่างแน่นอน ข้อสังเกตที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือการที่กอดอฟสกีให้ความสำคัญกับการพัฒนาเทคนิคในมือซ้ายค่อนข้างมาก ซึ่งเห็นได้จากการที่เขาประพันธ์และเรียบเรียงเพลงสำหรับบรรเลงด้วยมือซ้ายข้างเดียวไว้เป็นจำนวนมาก เนื่องจากเขามองเห็นความสำคัญของการพัฒนาเทคนิค กอดอฟสกีจึงเข้มงวดในการสอนลูกศิษย์ให้ฝึกมือซ้ายอย่างหนักเพื่อให้มีกำลังและมีความคล่องแคล่วเท่ากับมือขวา ถ้านักเปียโนเลือกบทฝึกเรียบเรียงที่เหมาะสมมาฝึกก็จะทำให้สามารถพัฒนามือซ้ายและพัฒนาการบรรเลงของตนเองได้ดีขึ้นตามลำดับ

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการนำเสนอผลงานวิชาการด้านดนตรีตะวันตกของหน่วยปฏิบัติการวิจัยดนตรีสร้างสรรค์เชิงวิชาการ ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

- ณัชชา พันธุ์เจริญ. *พจนานุกรมศัพท์ดุริยางคศิลป์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : เกศกะรัต, 2554.
- ปานใจ จุฬารัตน์. *วรรณกรรมเพลงเปียโน 2*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560.
หนังสืออิเล็กทรอนิกส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. *ศัพท์ดนตรีสากล*. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, 2548.
- ราชบัณฑิตยสถาน. *หลักเกณฑ์การทับศัพท์*. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, 2535.
- Amazon. "Godowsky: Complete Studies on Chopin's Etudes," <https://www.amazon.com/Godowsky-Complete-Studies-Chopins-Etudes/dp/B00004S3BF>.
- Chopin, Frederic. *Etudes for Piano, Op. 10 and Op. 25*. Leipzig: Breitkopf und Härtel, 1879.
- Godowsky, Leopold. *Studies on Chopin's Etudes*. Berlin: Schlesinger, n.d.
- Kumar, Ashish Xiangyi. "Godowsky: Studies on Chopin's Etudes, Op. 10 (Stanhope)." YouTube Video, 59:32. <https://www.youtube.com/watch?v=ka2lrfp5C-g>.
- Libetta, Francesco. "Francesco Libetta plays 3 Etudes by Godowsky/Chopin." YouTube Video, 6:44. <https://www.youtube.com/watch?v=bWzxKH67dgs>.
- Piano Classics. "Godowsky Original Piano Works and Transcriptions (Full Album) Played by Emanuele Delucchi." YouTube Video, 1:04:34. <https://www.youtube.com/watch?v=ua4MvF9XeOU>.
- PICRYL. "Leopold Godowsky." <https://picryl.com/media/leopold-godowsky-three-quarter-length-portrait-seated-at-rattan-table-with>.